

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א' לפיתוח פדגוגי
הפיקוח על תכניות לימודים ייחודיות

שם ביה"ס/המוסד: הריאלי העברי חיפה
שם התכנית הייחודית: מינהל עסקים
תחום הדעת: מדעי החברה
מספר יחידות הלימוד: 2
סמל מוסד: 340216

בית הספר הריאלי העברי בחיפה
החטיבה העליונה – בית בירם

תוכנית לימודים ייחודית במנהל עסקים וכלכלת סביבה

היקף התוכנית - 2 יח' לימוד

כותבת התוכנית: נטע גלזר

הקדמה אישית והרקע לתוכנית

תוכנית לימודים ייחודית זו בנושא מינהל עסקים היא תוכנית ייחודית בין תחומית. התוכנית משלבת נושאים אופייניים לאזור המגורים של התלמידים, ועולם של התלמידים והנמצאים על סדר היום בתקשורת ובשיח הציבורי.

לאחר מחשבה רבה והתייעצות בחרתי לשלב את הנושא של הפירמות עם נושא איכות הסביבה ונושא הגלובליזציה.

הנושא של איכות הסביבה תופס חשיבות הולכת וגוברת בעולם כולו ובישראל. כאשר בודקים את הגורמים לבעיות הזיהום, והתכלות המשאבים, מגיעים במהרה לפירמות. הפירמות מייצרות ותוך כדי תהליכי הייצור גורמת לבעיות זיהום ושימוש מוגבר בחומרי גלם שכמותם מוגבלת וסופית.

ככל שמתבהר הקשר בין 'הסביבה' לבין 'הכלכלה' נוצר מניע לפירמות ולחברות העסקיות להביא בחשבון הכלכלי שלהן את השפעותיהן על הסביבה (ולכן מוצרים ירוקים, תו תקן ירוק וכד').

מעבר לכך, כל האמצעים שהמדינה יכולה לגייס לטובת הגנה על הסביבה כגון: מיסי זיהום ומיסי סביבה, רישיונות זיהום סחירים, סובסידיות על הימנעות מזיהום, וחקיקה המגוננת על הסביבה ישפיעו בצורה ישירה על הפירמה, על עלויות הייצור, ובתורן על מחירי המוצרים וכושר התחרות של הפירמה בשוק החופשי.

הגלובליזציה מעודדת צריכה (מחירי המוצרים יורדים) ולכן מעודדת את הייצור, הזיהום והתכלות המשאבים.

הגלובליזציה מהווה גם מסגרת להבנת תהליכים פנים ארגוניים המתרחשים בפירמות עסקיות. הבנת הרקע של הגלובליזציה מאפשרת להעביר את הרעיון של השפעת הסביבה על הפירמה ביתר בהירות. פירמות שמעוניינות להצליח ולשרוד נאלצות להתמודד עם השינויים החלים הסביבה.

אני רואה חשיבות רבה בחינוך הנוער לנושא איכות הסביבה שהיא למעשה איכות חיינו. הדבר נוגע במיוחד לנוער הגדל בחיפה ורואה מולו מידי יום את עשן הארובות, הנפלט מבתי הזיקוק בחיפה וממערכת המפעלים הכימיים ופטרוכימיים.

לסיום אני חייבת תודה לדר' נילי מארק מאוניברסיטת ת"א על עזרתה הרבה ייעוץ והדרכה וכן לדר' אייל בריל על חלקו בכלכלת הסביבה.

א. הרקע לתוכנית

1. בחברה הישראלית כחלק מהעולם המודרני חלו שינויים רבים בשנים האחרונות- מחברה "סגורה" יחסית, היא הפכה לחברה פתוחה לעולם, חלק מה"כפר הגלובלי". בחברה כזו, חשוב שהנוער יבין את תרומתם והשפעתם של עסקים (פירמות) לשינוי זה, ויחד עם זאת את הבעיות והסכנות המלוות תהליך זה, בעיות הקשורות לאיכות הסביבה ולתהליך הגלובליזציה (והפתיחות לעולם) בכלל.

2. התקשורת והשיח הציבורי עוסקים מידי יום בהתרחשויות בעולם העסקים, בתופעת הגלובליזציה והשלכותיה (עובדים זרים, אבטלה אי שוויון וכד') ובעיות איכות הסביבה. התלמידים זקוקים להדרכה בים המידע הזה ולרכישת כלים

שיאפשרו להם לנתח תופעות ואירועים אלה. הבנה זו תהווה תשתית לתפקודם ולהשתלבותם בחיי החברה כאזרחים.

3. העיר חיפה וסביבתה סובלת מבעיות איכות סביבה (זיהום האוויר וזיהום המים) יותר מכל אזור מגורים אחר בישראל. יש חשיבות רבה להקנות לנוער את הידע הבסיסי בבעיות של איכות סביבה ויותר מכך הגנה על הסביבה, וכן לחנך לאחריות ולמודעות סביבתית. התנהגותם היום יומית של הצעירים (האזרחים לעתיד) תיקח בחשבון, בתרבות הצריכה שהם יסגלו לעצמם, ובהתנהגותם בכלל, שיקולים של הגנה על הסביבה.
4. במהלך 2 היחידות הראשונות הנלמדות בבית הספר במסגרת כלכלה (בתוך מדעי החברה) לומדים התלמידים מודלים כלכליים, רעיונות, ידע, ומושגים המאפשרים להם להבין ולנתח את המציאות הכלכלית המורכבת. יתרון רב אני רואה בכך שלתלמידים יתאפשר ליישם ידע זה וכלי חשיבה אלה גם בנושאים החדשים הנלמדים שהם הפירמה, כלכלה הסביבה והגלובליזציה.

ב. התפיסה הרעיונית של התוכנית- הרציונל

תחום הדעת וארגון

התוכנית היא תוכנית בין תחומית המשלבת שלושה נושאים. מימון (הפירמות), כלכלת סביבה וגלובליזציה. התלמידים ילמדו תוכנית זו בכיתה י' ו יב' לאחר שסיימו ללמוד 2 יחידות כלכלה (מיקרו ומקרו) בכיתה י'. התלמידים כבר מצוידים בהבנה כלכלית וביכולת להשתמש במודלים הכלכליים אותם למדו בכיתה י' בנושאים החדשים אותם ילמדו במסגרת תוכנית זו.

בתחום הגלובליזציה יעסקו התלמידים במסגרת קריאת מאמרים, דוחות בנק ישראל, ואיסוף נתונים סטטיסטיים ועיבודם בנושאים כגון אבטלה, עוני, אי שוויון, סחר בינלאומי וכד'. המודלים הכלכליים הקשורים בנושאים אלה כגון עקומת לורנץ ומדד גיני, שוק העבודה, יתרון מוחלט יתרון יחסי, עקומת התמורה ועקומת אפשרויות התצרוכת נלמדו כבר בכיתה י' ועכשיו ניתן לעשות בהם שימוש במסגרת נושא הגלובליזציה. גם כאן נתייחס לנושא של השפעת הגלובליזציה על תרבות הצריכה ומכאן השפעתה על הייצור ונושא איכות הסביבה.

בתחום המימון התלמידים ירחיבו את הידע על הפירמות, הוצאות הפירמה, מודל נקודת האיזון שוק ההון ודרכי גיוס ההון ע"י הפירמה - נושאים בהם נגעו התלמידים בקצרה במסגרות מיקרו ומקרו כלכלה. לימוד רחב של נושא הפירמה, מבנה הוצאותיה, דרכי גיוס ההון ושיקולי הכדאיות והרווחיות מאפשר לתלמיד להבין בשלב מאוחר יותר, כיצד ניתן להשפיע על הפירמות באמצעים כלכליים לצמצם את הזיהום המתלווה לתהליכי הייצור.

בתחום כלכלת הסביבה יעשו התלמידים שימוש בכלים כלכליים של מעורבות הממשלה בשוק - מכסות סובסידיות ומיסים (כלים אותם למדו במסגרת המיקרו כלכלה בכיתה י'). הידע שרכשו התלמידים בנושא הפירמה ובנושא מיקרו כלכלה משרת אותם להבנת האמצעים הכלכליים שניתן להפעיל על הפירמות, יוצרות הזיהום.

בחרתי להתחיל בנושא הגלובליזציה כמסגרת כללית לשינויים המתרחשים במשק. לאחר מכן לעבור לנושא הפירמה. כיצד פועלת פירמה, מה הן מטרותיה, מהי הצלחה של פירמה ומה נחשב בעיני הפירמה כעלויות ייצור.

במקביל אלמד את נושא כלכלת הסביבה בה אוכל להסביר ולהמחיש כיצד השפעות חיצוניות אינן נלקחות בחשבון בפירמות כעלויות ייצור אולם מנקודת מבט של רווחה חברתית הן בהחלט עלויות ייצור. כאן ניתן להשתמש בכלים הכלכליים שנלמדו במסגרת לימודי הכלכלה בכיתה י' כגון מכסות ייצור או מס (על זיהום) או סובסידיות על הימנעות חלקית מייצור (לצורך הקטנת הזיהום) ולהמחיש מהי המדיניות הרצויה לאלץ את הפירמה להקטין את הזיהום. כמו כן ניתן לעמוד על ההבדלים בין מוצרים פרטיים המיוצרים ע"י הפירמות לבין מוצרים ציבוריים (והטרגדיה של נחלת הכלל).

יש לציין את נושא הגלובליזציה גם כגורם משפיע על תרבות הצריכה שבתורה משפיעה על הייצור הצריכה וזיהום הסביבה.

התוכנית תילמד בכיתות יא' ו - יב'. 3 שעות שבועיות בכיתה יא' ו 3 שעות שבועיות בכיתה יב'. בסוף כיתה יב' התלמידים ייגשו לבחינת הבגרות בתוכנית הייחודית.

החברה וצרכיה :

בחברה הישראלית חלים בשנים האחרונות שינויים חברתיים, כלכליים ותרבותיים. שינויים אלה מתרחשים על רקע תהליכי גלובליזציה המשפיעים כמעט על כל תחום בחיינו (כלכלה, תרבות, חברה) מחריפים את בעיות איכות הסביבה (כפי שמוסבר בפרקים השונים של תוכנית זו), משנים את הרגלי הצריכה שלנו, ומחריפים את הויכוח הכלכלי חברתי. יש צורך אמיתי לצייד את הצעירים בכלים ובהבנה כלכלית - כך שהצעירים יבינו את התהליכים הכלכליים המתרחשים סביבם, יבינו את הגלובליזציה וכיצד היא משפיעה על החברה בכלל ועל חייהם האישיים (מה ללמוד, במה לעסוק וכד'). הגלובליזציה כפי שיוסבר בהמשך, החריפה והאיצה את בעיות זיהום הסביבה, יש צורך דחוף לפתח מודעות לאיכות הסביבה, והבנה לקשר ההדוק שבין כלכלה לסביבה. מודעות זו תכניס שיקולים של הגנה על הסביבה לתוך תרבות הצריכה (לדוגמה: שימוש בפחות שקיות ניילון, תרבות של מיחזור וכד') ותגביר את האהבה לנופי ישראל ירוקים ונקיים.

תוכנית זו נועדה לסייע לתלמידים להבין טוב יותר את התהליכים הכלכליים המתרחשים סביבם ולהעניק להם כלים להתמודד עם מציאות מורכבת בעולם משתנה ובמקביל גם לטפח את המודעות וההבנה לנושא של הגנה הסביבה והקשר בין כלכלה לסביבה.

תלמידי בית הספר הראלי - גרים לומדים ומבלים בעיר חיפה. לעיר חיפה אוצרות טבע ייחודיים (כפי שיפורט בהמשך) אך גם בעיות קשות במיוחד של זיהום אוויר וזיהום מים. הזיהום נגרם, כתוצאה מהתעשייה הכבדה הקיימת בחיפה. הפירמות הן הגורם העיקרי לזיהום (אוויר ומים). התוכנית מנסה לשלב את שיקולי הפירמה (למקסם רווחים) עם הצורך בהגנה על הסביבה. תהליך הגלובליזציה העובר על הכלכלה והחברה הישראלית, מגביר (בין השאר) את קצב צריכת המוצרים, דבר שבתורו תורם להתכלות משאבי הטבע (שימוש מוגבר בחומרי גלם) מצד אחד, ולהגברת הזיהום הנובע מתהליכי הייצור מצד שני. בנוסף בתקופת הגלובליזציה עולה כוחם של התאגידים הגדולים, ויורד כוחה של המדינה ואיתו יכולתה לאכוף את חוקי הגנת הסביבה.

נושא כלכלת הסביבה והצורך בהגנה על הסביבה הופך בשנים האחרונות
לנושא אשר חשיבותו אינה מוטלת בספק. תלמידי בית הספר גרים בעיר חיפה ובסביבותיה – עיר שהתברכה במשאבי טבע ייחודיים, כגון פארק הכרמל וחוף הים אך גם במפעלים ומתקני תשתית מהגדולים בארץ. מפעלים ומתקני תשתית אלה יוצרים בחיפה והסביבה בעיות זיהום חמורות (כגון זיהום אוויר וזיהום המים). מטרת נושא זה בתוכנית הלימודים היא להקנות לתלמידים ידע וחינוך לאחריות ולמודעות סביבתית.

נושא הגלובליזציה – תהליך הגלובליזציה העובר על הכלכלה והחברה בישראל נדון מידי
יום באמצעי התקשורת בעיתונות הכתובה והמשודרת ובשיח הציבורי. הבנת תהליך הגלובליזציה והשפעתו על החברה בישראל יאפשר לצעירים להכיר את המציאות החברתית – כלכלית שבה הם חיים, להבין, להבחין בשינויים החלים בה ולדעת להסבירם. הבנה זו תהווה תשתית לתפקודם ולהשתלבותם בחיי החברה כאזרחים. פרק מיוחד בנושא זה יעסוק בתרבות הצריכה (המאפיינת כל כך את הצעירים) ופרק נוסף יעסוק בכוחם העולה של התאגידים הגדולים - ירידת כוחה של מדינת הלאום, והשפעות שני תהליכים חשובים אלה על נושא הגנת הסביבה. בעיות איכות הסביבה אינן רק מקומיות. יותר מכך, לרובן השלכות ברמה הגלובלית, כגון פגיעה בשכבת האוזון, שינויי אקלים או זיהום הים. אמנות סביבתיות הן הכלי שבאמצעותו הקהילה הבין-לאומית פועלת לטיפול בבעיות משותפות אלה. בסיום נושא הגלובליזציה תעסוק התוכנית באמנת קיוטו והשלכותיה על ישראל.

התלמיד וצרכיו:

מדובר בקבוצת תלמידים בעלי יכולת לימודית בינונית וגבוהה (4 ו 5 יחידות מתמטיקה) שבחרו ללמוד כלכלה מתוך עניין בנושא. קבוצת תלמידים זו בחרה ללמוד ולמדה בכיתה ' כלכלה (וכן נבחנה בבחינת הבגרות הארצית בכלכלה). לימודי הכלכלה הקנו להם הבנה כלכלית, יכולת חשיבה כלכלית ויכולת להשתמש בכלי הניתוח של עולם הכלכלה. בשנים האחרונות נוצר הרצון והצורך להרחיב הבנה זו גם לבעיות הסובבות את חייהם של הצעירים ברמה האישית – משפחתית וברמה הלאומית. התלמידים גרים, לומדים ומבלים בעיר חיפה. לעיר חיפה בעיות קשות במיוחד של זיהום אוויר וזיהום מים. התלמידים נחשפים לבעיות אלה מידי יום ולכן נושא איכות הסביבה, רלוונטי להם ומדבר אל ליבם.

תוכנית המשך זו של מנהל עסקים באה לענות על מספר צרכים של התלמידים:

1. הרחבת והעמקת ההבנה הכלכלית לתחומים נוספים הסובבים את חיינו כגון, כיצד מתנהלות הפירמות (מהם שיקולי הפירמות). כיצד מתנהל הייצור בישראל, מדוע יש לכך קשר לאיכות הסביבה, וכיצד תהליך הגלובליזציה העובר על ישראל והעולם כולו משפיע הן על שיקולי הפירמות, הן על שיקולי הצרכנים (תרבות הצריכה) ושוב על איכות הסביבה.

2. התוכנית רוצה לענות על הצורך של התלמידים ללמוד נושאים אקטואליים הקשורים לחייהם כאן ועכשיו. איכות הסביבה היא למעשה איכות חיינו, הגלובליזציה היא המנוע של הכלכלה בשנים האחרונות ושל תרבות הצריכה, הבילוי והתרבות בכלל ("כפר גלובלי"- מקדונלדס, קוקה - קולה, CNN). עיסוק בכיתה בנושאים אלה מחבר את התלמידים לנושאים האקטואליים ביותר הקיימים כיום.

3. התוכנית רוצה לטפח בתלמידים אהבה ודאגה לנופיה של ישראל ושל אזור מגוריהם. הגברת המודעות בצורך החיוני לשמור על איכות הסביבה למענינו ולמען הדורות הבאים. התוכנית תעורר (כך אני מאמינה) תחושת שייכות ומעורבות בקהילה של התלמידים בהיותם תלמידים, ובהמשך בהיותם אזרחי המדינה.

המורה ותפקידיו:

תפקיד המורה בתהליך ההוראה למידה אינו מסתכם רק בהעברת חומר הלימוד בכיתה. תפקידו להנחות את התלמידים, לסייע, ללוות את תהליכי הלמידה תוך יצירת הזדמנויות לתלמידים לשאילת שאלות ולחקר. המורה יציע לתלמידים פעילויות המותאמות לרמת המוכנות שלהם ומאפשרות להם להגיע להבנה בכוחות עצמם (כגון חיפוש מידע סטטיסטי באינטרנט, ניתוחו והסקת מסקנות). מעבר לכך המורה ירצה לעורר בתלמידים אהבה, עניין ואכפתיות לנופי הארץ הפיזיים והאנושיים וכך יעודד עשייה ומעורבות בקהילה.

בחרתי ללמד את התלמידים את נושא הגלובליזציה כי זה נושא המשפיע על חיינו כאן ועכשיו. באמצעות נושא זה ניתן להסביר לתלמידים עד כמה חשוב לרכוש השכלה (כדי להיות בצד הנכון של הגלובליזציה) לפקוח את עיניהם ואת מודעותם לבעיות של החברה הישראלית - עוני אי שוויון אבטלה בצד הצלחות של צמיחה כלכלית, ועליה ברכישת השכלה. ברצוני שתלמידי לא יהיו אדישים באשר לוויכוח המתנהל בישראל ובעולם על הדרך הרצויה לפתרון בעיות הכלכלה. התוכנית חושפת את התלמידים לוויכוח זה ומציידת אותם בכלים שיאפשרו להם להבין את המחלוקות כדי שיוכלו לגבש עמדה אישית.

נושא איכות הסביבה הוא נושא נוסף שאינו יורד מסדר היום הציבורי בישראל ובעולם כולו. כמובן שנושא זה קשור קשר הדוק בכלכלה בכלל ובתהליכי הגלובליזציה בפרט. גם כאן חשוב לפתח את ההבנה ויותר מכך את המודעות והאכפתיות. ברצוני להאמין שתלמידי לא יוכלו לסבול את האשפה המושלכת בשטחים הירוקים ויחזיקו ליד ביתם 7 פחים לצורך מיחזור כל דבר אפשרי.

המורות שילמדו תוכנית זו הן בוגרות החוג לכלכלה. מורה אחת היא בוגרת החוג לכלכלה באוניברסיטת ת"א ומשמשת מזה שנים רבות כמדריכה ארצית לכלכלה. מורה נוספת עומדת לסיים את התואר השני בכלכלה בטכניון ומשמשת כמתרגלת לסטודנטים בטכניון בחיפה. בעתיד נרצה להכשיר מורים נוספים מצוות מדעי החברה.

ג. מטרת התוכנית

ניתן להבחין בין מטרת העל של התוכנית כולה, הנגזרות מהרציונל שלה לבין המטרות האופרטיביות המייחדות את נושאי הלימוד השונים. המטרות המוצגות כאן הן מטרות העל. המטרות האופרטיביות יוצגו בטבלה בהמשך.

מטרות העל של התוכנית הן:

התלמיד:

1. ידע ויבין את הבסיס של 3 התחומים: גלובליזציה, מימון וארגונים, וכלכלת סביבה יבין את קשרי הגומלין ביניהם ואת ההשפעות ההדדיות בין נושא לנושא.
2. יפתח כלי חשיבה לדיון מושכל בסוגיות הניהוליות של הפירמה כיחידה עסקית ויוכל לבקר ולהעריך סוגיות אלה.
3. התלמיד ידע להסביר ולנתח מגמות כלל-עולמיות גלובליות המשפיעות על המשק הישראלי, הפירמה הישראלית והצרכן הישראלי.
4. התלמיד יבין את המתח הקיים בין פיתוח תעשייתי ובין הצורך בהגנה על הסביבה.
5. התלמיד יבין את הקשר בין הגלובליזציה, תרבות הצריכה, והצורך בהגנה על הסביבה.
6. יעריך ויבחין בין ערכים חברתיים, הכוללים סולידאריות חברתית, רווחת הפרט מול רווחיות הפירמה, צרכנות נבונה מול חומרנות, רווחת החברות הלא מפותחות מול הגלובליזציה.
7. התלמיד יפתח תודעה של איכות הסביבה והגנה על הסביבה, כך שיפנים התנהגות שלוקחת בחשבון שיקולים של הגנה על הסביבה גם כאזרח וגם כצרכן.
8. יפתח כישורי לומד עצמאי, המסוגל להבנות ידע באמצעות חקר תופעות ודיון בסוגיות הנלמדות תוך כדי שימוש במגוון מקורות מידע.
9. יוכל ליישם את הידע הנלמד לחייו היומיומיים כגון ניהול תקציב, החלטה על השקעות, צרכנות נבונה ועוד. התלמיד באמצעות העיסוק באקטואליה יפתח עניין אכפתיות ומעורבות בחברה.

ד. עקרונות פדגוגיים-דידקטיים להפעלת התוכנית.

1. הנושאים בהם עוסקת התוכנית נמצאים במרכז השיח הציבורי ועל סדר היום ולכן ההוראה תוכל לעשות שימוש נרחב בחומרי לימוד אקטואליים אינטראקטיביים ודינאמיים.
2. גיוון דרכי ההוראה- על מנת לענות על הצרכים המתאימים לתלמידים שונים ולאפשר לתלמיד להטמיע את החומר הנלמד גם מתוך התנסות אישית, יש להיעזר במגוון דרכי הוראה שיאפשרו לכל תלמיד למצוא דרך אופטימאלית עבורו. דרכי ההוראה יפורטו בהמשך.
3. פיתוח מודעותו של התלמיד למושגיו הספונטאניים- ידע חדש נבנה על סמך הידע הספונטאני הקודם של התלמיד שנרכש מתוך ההתנסויות של התלמיד כצרכן, אזרח ובן-משפחה.
4. למידה ספיראלית - הוראת חומר חדש תתבסס על חומר שנלמד בעבר ותוסיף לו היבטים חדשים.

ה. דרכי ההוראה והערכה

דרכי ההוראה משקפות ומבטאות את תכני ההוראה. הוראת הנושא של מימון תהיה בעיקרה פרונטאלית אך הביקור בבורסה וכן ניתוח דוחות כספיים של חברה או שתיים יקרבו וימחישו לתלמידים את עולם העסקים עליו מדובר. בנושא כלכלת הסביבה יש שילוב חשוב של הקניית ידע עם חינוך ופיתוח המודעות לנושא שהופך להיות אחד הנושאים המהותיים בסדר היום הציבורי בישראל ובעולם כולו. גם כאן הידע עצמו יוקנה בעיקר בשעורים פרונטאליים אך סיור במפעל השתתפות (התנדבותית) במבצעי ניקיון, דיון בנושאי תרבות הצריכה שלנו (שקיות הניילון, יום ללא מכוניות, יום ללא קניות) וצפייה בסרט המדהים עולם מופלא - העתיד, ישלימו את הרקע החינוכי החשוב שאנו רוצים להקנות לנושא.

נושא הגלובליזציה מאפשר לעשות שימוש יעיל, בלימוד בסביבה ממוחשבת ומתקשבת כפי שיפורט בהמשך.

ה.1 דרכי ההוראה

- הוראה פרונטאלית.
- דיון מושכל- הדיונים בכיתה (לאחר קריאת מאמרים בנושא הנדון) יעזרו לתלמידים לפתח יכולת הקשבה וסובלנות לעמדות לומדים אחרים ומודעות

להשקפת עולמם. לדוגמה, ייערך דיון כיתתי על יתרונותיה וחסרונותיה של הגלובליזציה, שלאחריה יציג התלמיד את השקפת עולמו בדף עמדה.

- צפייה בסרטים- סרט: הגנן המסור (בריטניה 2005) – בנושא הגלובליזציה, והכנת דו"ח צפייה בסרט. צפייה בסרט כדור הארץ - העתיד והכנת דו"ח צפייה בסרט. הסרטים הם מקור מידע, מעוררים מחשבה, ובעיקר החוויה של צפייה בסרט ויכולת ההמחשה של הסרט גדולה יותר מאשר בכל מדיום אחר ומוסיפה מימד החינוכי ללימוד.
- סיורים - סיור בבורסה בת"א והכנת דו"ח סיור. סיור במפעל המתמודד עם בעיית הזיהום. כאן המטרה היא המחשה של הנושאים הנלמדים בכיתה כפי שהם משתקפים במציאות. כיצד פועלת הבורסה (בסיור בבורסה- בנושא המימון), כיצד מפעל מתמודד (או לא מצליח להתמודד) עם בעיות הזיהום והפגיעה באיכות הסביבה שהוא יוצר.
- לימוד בסביבה ממוחשבת ומתוקשבת - בנושא הגלובליזציה התלמידים יופנו לאתרים באינטרנט כגון: בנק ישראל, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, המוסד לביטוח לאומי - שם ימצאו נתונים סטטיסטיים העוסקים בבעיות הנדונות בכל שיעור ושיעור - כגון אבטלה, אבטלה כפונקציה של מספר שנות הלימוד, אי שוויון, עוני, עוני כפונקציה של השכלה, סחר החוץ של מדינת ישראל, ונושאים אחרים. התלמידים ידרשו להכין טבלה וגרף (בעזרת תוכנת אקסל) לנתח את הגרף ולרשום את מסקנותיהם. עבודות אלה יהוו את הבסיס לפורטפוליו עליו אפרט בנפרד.
- השתתפות פעילה של מבצעי ניקיון המאורגנים ע"י החברה להגנת הטבע והמשרד להגנה על הסביבה (כגון ניקוי חופים וכד').

ה.2 דרכי הערכה

- מבחן הבגרות- מבחן הבגרות הייחודי יהווה 75% מהציון הסופי.
- עבודות החקר תהווה 25% מהציון הסופי.

עבודות חקר

היסוד המארגן של עבודות החקר יהיה עבודת חקר בנושא הכללי של השפעת תהליך הגלובליזציה על הכלכלה והחברה בישראל. התלמיד יבחר אחד מהנושאים (אותם אפרט בהמשך) ויחקור אותם.

שלבי העבודה יהיו:

1. הצגת הנושא הנחקר. לדוגמה " האם ייבוא עובדים זרים משפיע על היקף האבטלה בישראל".

2. התלמיד יניח הנחת מחקר ראשונית אותה יבחן במהלך עבודת החקר. לדוגמה התלמיד יכתוב "להערכתי ייבוא העובדים הזרים הגדיל את היקף האבטלה בישראל"

3. התלמיד יקרא מאמר בנושא מתוך רשימת מאמרים שתוצע לו על ידי המורה ויטכס אותו (הסיכום יהיה בסדר גודל של עמוד).

4. התלמיד יחפש באינטרנט (באתר בנק ישראל, או באתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, או באתר המוסד לביטוח לאומי וכו', הכול בהתאם לנושא) נתונים סטטיסטיים.
התלמיד יערוך בטבלה את הנתונים הסטטיסטיים תוך הקפדה על רישום מקור הנתונים.
דוגמה לטבלה:

שנה	כמות העובדים הזרים	שנה	אחוז האבטלה
1990	20,000	1990	8%
1991	25,000	1991	9%

5. בדוגמה זו ירשמו הנתונים של כמות העובדים הזרים במשק בשנה מסוימת לעומת אחוז האבטלה באותה שנה. הנתונים יאספו משנת 1990 ועד הנתונים האחרונים הקיימים (כיום 2006).

6. התלמיד ייעזר בתוכנת EXCEL להכנת גרף המבוסס על הטבלה שיצר.

7. התלמיד ינתח את הטבלה והגרף ויידרש להסיק מסקנות. בדוגמה זו אני יודעת שהתלמיד לא ימצא קשר בין כמות העובדים הזרים במשק לבין היקף האבטלה הכללי. לכן אמליץ לתלמיד להמשיך את המחקר ולבדוק את כמות העובדים הזרים והשפעתם על אחוז המובטלים בקרב בוגרי עד 8 שנות לימוד בלבד (עובדים בעלי השכלה נמוכה). כאן התלמיד כן ימצא קשר.

8. לאחר הצגת הטבלה והגרף וניתוחם התלמיד יכתוב חלק של סיכום ומסקנות. במידה והצליח להוכיח את השערת המחקר הראשונית שלו התלמיד יכתוב לדוגמה " ב 10 מתוך 16 הנתונים שבדקתי מצאתי קשר חיובי בין כמות העובדים הזרים לבין היקף האבטלה ולכן.....".

במידה והתשובה אינה חד משמעית התלמיד יכתוב שלא הצליח להגיע במחקר לתשובה חד משמעית יוכיח זאת באמצעות הנתונים (לדוגמה רק ב 8 מתוך 16 הנתונים שבדקתי מצאתי קשר חיובי.... כאן התלמיד ינסה לחשוב ולהעלות השערות מדוע המחקר לא הניב תשובה ברורה.. יתכן שיש מקום להוסיף למחקר עוד משתנים - גורמים המשפיעים על האבטלה . חלק זה של המחקר הוא הבודק את החשיבה של התלמיד ומפתח את כישורי החוקר הצעיר.

נושאים לדוגמה בהם ניתן לבצע מחקר בתחום של " השפעת תהליך הגלובליזציה על הכלכלה והחברה בישראל"

השפעת הגלובליזציה על האבטלה
השפעת תהליך הגלובליזציה על העוני
השפעת תהליך הגלובליזציה על אי השוויון
השפעת תהליך הגלובליזציה על הצמיחה הכלכלית
השפעת תהליך הגלובליזציה על היקף הייבוא
השפעת תהליך הגלובליזציה על היקף הייצוא
השפעת תהליך הגלובליזציה על תרבות הצריכה
השפעת תהליך הגלובליזציה על איכות הסביבה
השפעת תהליך הגלובליזציה על תהליכים חברתיים במדינה
ונושאים נוספים

1. מבנה התוכנית

חלק א: גלובליזציה

נושא הגלובליזציה רחב מאוד ומקיף תרבות, כלכלה, פוליטיקה- בעצם כל תחום בחיינו. פרק זה בתוכנית הלימודים כמובן אינו מתיימר להקיף את הכול. העדפתי להתרכז בהשפעות הכלכליות של הגלובליזציה על החברה בישראל: סחר בינלאומי, שוק העבודה, הון אנושי (חשיבות ההשקעה בחינוך), אי שוויון ועוני. מטרה נוספת חשובה מאוד בעיני היא להתמקד בתרבות הצריכה ולהבהיר את הקשר בין הגלובליזציה המשפיעה על תרבות הצריכה המשפיעה בתורה על איכות הסביבה - ובכך אני סוגרת את המעגל.

מטרות

1. רוב השאלות איתם יתמודדו התלמידים בחלק זה של התוכנית הן שאלות ברמת הערכה. התלמידים יתבקשו לחוות את דעתם בנושאים השונים הקשורים בגלובליזציה, להפעיל חשובה ביקורתית תוך כדי קריאת המאמרים העוסקים בנושאים אלה, לעמת בין דעות שונות לאותה סוגיה ולבסוף לבצע עבודת מחקר עצמאית.
2. התלמידים יבינו מהי גלובליזציה.
3. התלמידים יבינו את ההשפעות הכלכליות והחברתיות של הגלובליזציה בעולם ובישראל (בתחום התעסוקה, המסחר, וההשקעות).
4. התלמידים ינתחו את הקשר בין הגלובליזציה לבין תרבות הצריכה.
5. התלמידים ידעו ליצור סינתזה בין הגלובליזציה, תרבות הצריכה ואיכות הסביבה.
6. התלמידים יעריכו את השלכות הגלובליזציה על הכלכלה והחברה בישראל - דבר שיפתח אצלם חשיבה מושכלת וביקורתית בסוגיות מרכזיות שעל סדר היום הלאומי.
7. התלמידים ירכשו את המיומנות של ביצוע מחקר והסקת מסקנות (**שאלות שאלות** - הגדרת שאלת מחקר, חיפוש במקורות המידע אחר נתונים סטטיסטיים, הצגת הנתונים הסטטיסטיים בטבלה ובגרף, ניתוח הנתונים הסטטיסטיים והסקת מסקנות).
8. התלמידים יכירו ויבינו את שפת הכלכלה ויוכלו לקרא מאמר כלכלי מקצועי.
9. התלמידים יפתחו יכולת דיון בקבוצה.

נושאים מרכזיים

1. מהי גלובליזציה - 2 שעות
2. השפעת הגלובליזציה על סחר החוץ של ישראל. - 5 שעות
3. השפעת הגלובליזציה על שוק העבודה בישראל - 5 שעות
4. השקעה בהון אנושי - 4 שעות
5. השפעת הגלובליזציה על העוני ואי השוויון בישראל - 5 שעות

6. דרכים להתמודד עם העוני ואי השוויון	4 שעות
7. הקשר בין גלובליזציה לבין תרבות הצריכה.	3 שעות
8. הקשר בין גלובליזציה תרבות הצריכה והגנת הסביבה	4 שעות
9. צפייה בסרט	4 שעות
10. הדרכה להכנת עבודות החקר	2 שעות
10. מבחן	2 שעות
סה"כ -	40 שעות

נושא	מטרות	רעיונות מרכזיים	מושגים מרכזיים	שעות
גלובליזציה	התלמידים יבינו מהי גלובליזציה ומהם הכוחות המניעים את התהליך	אינטגרציה בין מדינות העולם המלווה בגידול בהיקף הסחר העולמי, העברה מהירה של טכנולוגיות ומפעלים, וניידות גדולה יותר של עובדים ממדינה למדינה.	גלובליזציה אנטי - גלובליזציה תאגידים רב לאומיים סיאטל סדנאות יזע	2
הגלובליזציה וסחר החוץ	התלמידים ילמדו מתוך דו"ח בנק ישראל את השפעת הגלובליזציה על סחר החוץ של ישראל	תהליך הגלובליזציה מוצא את ביטוייו בהיקף סחר החוץ של ישראל (הן ייצוא והן ייבוא), מעבר לעודף במאזן התשלום וכן בהרכב המדינות שישראל סוחרת עימן.	סחר חוץ היחס בין הסחר לבין התמ"ג - כמדד פתיחות. חלקן של המדינות המתפתחות בסחר עם ישראל	5
הגלובליזציה ושוק העבודה	התלמידים יבינו את השפעת הגלובליזציה על שוק העבודה	פתיחת השערים בישראל לסחורות ולעובדים ממדינות העולם השלישי, הגדילה את האבטלה של ישראלים, גרמה לסגירת מפעלים ולגידול באבטלה, בעוני ובאי השוויון.	הון אנושי עובדים זרים קו העוני תחולת העוני	5
השקעה בהון אנושי	התלמידים יבינו את החשיבות של השקעה בהון אנושי כפתרון לבעיית האבטלה בעולם גלובלי	הקשר בין רמת ההשכלה לבין היקף האבטלה. השקעה בהון אנושי כפתרון לבעיית האבטלה בעולם גלובלי	השקעה בהון אנושי	4
הגלובליזציה והשפעתה על אי השוויון בין מדינות ובתוך המדינה	התלמיד יעריך את השפעת תהליכי הגלובליזציה על אי השוויון בחלוקת ההכנסות במשק	ההשקעות המואצות בטכנולוגיות עילית והגידול בביקוש לעובדים בעלי השכלה, לעומת קיפאון בתחום הטכנולוגיות המסורתיות ועתירות העבודה וירידת הביקוש לעובדים בענפים אלה מרחיב את אי השוויון	טכנולוגיה מסורתית טכנולוגיה עילית עקומת לורנץ מדד ג'יני	5

		בחלוקת ההכנסות במשק.	יתרון יחסי	
4	דרכים להתמודד עם אי השוויון	התלמיד ינתח את הדרכים לצמצום העוני ואי השוויון	מיסים פרוגרסיביים תשלומי העברה מס הכנסה שלילי השקעות בפריפריה השקעה בהון אנושי	6.
3	הקשר בין גלובליזציה לבין תרבות הצריכה	התלמידים ידעו ליצור את הסינתזה בין שני תחומי דעת אלה ולהבין את הקשרים ביניהם	מדוע הנוער צורך מותגים ? כיצד הנוער נחשף למותג ? מיהם התאגידים שמקדמים מותגים ? האם העובדים בעולם השלישי מנוצלים. האם קיים ניצול של עבודת ילדים בעולם השלישי. מה כוחנו כצרכנים להשפיע ?	7.
4	הקשר בין גלובליזציה, תרבות הצריכה והגנת הסביבה	התלמידים יכירו את המתח בין פיתוח לבין שמירה על איכות הסביבה.	הקשר ההדוק והבעייתי בין תהליכי הגלובליזציה המעודדים יצור וצריכה, לבין דלדול המשאבים, והגברת הזיהום והפסולת.	8.
4	צפייה בסרט	התלמידים יצפו בסרט שימחיש את נושא הגלובליזציה	התלמידים יגישו דו"ח צפייה בסרט המטרה היא להמחיש לתלמידים את הפער ההולך וגדל בעידן הגלובליזציה בין המדינות המפותחות לבין מדינות העולם השלישי	9.
2	10.	מבחן		
2	11	הדרכה לעבודת החקר		

עבודת חקר

בפרק זה יתבקשו התלמידים להיכנס לאתרים של בנק ישראל, המוסד לביטוח לאומי, והלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ולהציג, בטבלאות ובגרפים (באמצעות תוכנית EXCEL) את השינויים שחלו בישראל באחד הנושאים : היקף סחר החוץ, צמיחה כלכלית, אבטלה, עוני, ואי שוויון. לנתח ולהסיק מסקנות.

ביבליוגרפיה

1. מה היא "גלובליזציה" מאת רייצ'ל ברנר
<http://www.adva.org/UserFiles/File/ma%20i%20globalizaziya.pdf>
2. דו"ח בנק ישראל לשנת 2005 - פרק ז' - מאזן התשלומים
<http://www.bankisrael.gov.il/deptdata/mehkar/doch05/heb/p7.pdf>

3. דו"ח בנק ישראל לשנת 2005 - פרק ח' - סוגיות במדיניות רווחה
<http://www.bankisrael.gov.il/deptdata/mehkar/doch05/heb/p7.pdf>

אקשטיין צבי "גברים בישראל לא עובדים מה עושים?" מתוך הרבעון
לכלכלה . <http://www.calcala.tau.ac.il/asp/rivon302/full/ecksteinfull.pdf>

4. דן בן דוד "כוח העבודה בישראל מההיבט הבינלאומי" מתוך הרבעון
לכלכלה . <http://www.calcala.tau.ac.il/asp/rivon302/full/ecksteinfull.pdf>

5+6. פלוג קרנית - מצגת: גישות לצמצום פערים חברתיים: אתגרי המדיניות
בעידן הגלובליזציה, כנס מרכז טאוב, יוני 2007, מתוך **כנסים ומצגות**
10.6.2007

דן בן דוד "התוואים הכלכליים- החברתיים של מדינת ישראל"
מתוך הרבעון לכלכלה
<http://www.calcala.tau.ac.il/asp/rivon103/full/bendavidfull1.pdf>

7+8.
המשבר הסביבתי בראייה כלכלית
ד"ר שחר דולב ודורר רשף
<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3337993,00.html>

הנתק בין מדדי צמיחה למדדי רווחה
ד"ר שחר דולב ודורר רשף
<http://www.ynet.co.il/Ext/Comp/ArticleLayout/CdaArticlePrintPreview/1,2506,L-3340903,00.html#n>

להעשרה - מומלץ

קלטות וידאו :

- מחלת השפע - Affluenza
- הפרסומת והאגו

1. אליצור יובל (2005), ישראל והאתגר הגלובלי, כרמל, ירושלים
2. ארנון אריה וחנין דב (2004), מקום לתיקון, שיחות על כלכלה, חברה וסביבה, בבל.
3. דיוד קורטן – כשתאגידים שולטים בעולם, הוצאת בבל 2005

הפירמות (תורת המימון)

חלק ב – הפירמות במשק (תורת המימון)

מטרות:

התלמיד:

- א. התלמיד ידע ויבין מהו ארגון, כיצד הוא בנוי, מהן מטרותיו ומהי הצלחה ארגונית. כמו כן יעסוק בסוגיית היעילות לעומת האפקטיביות הארגונית. בדרך זו ניתן יהיה להעמיק בהבנת הקונפליקט שבין הרצון והצורך של הפירמה ומנהליה להרוויח ולהצליח לשרוד לבין הצורך לשמור על סביבה.
- ב. ידע ויבין מושגי יסוד ותיאוריות בתחום המימון המשמשים כלי ניתוח עיקריים בניתוח מצבה הפיננסי של פירמה.
- ג. התלמיד ידע לנתח את מבנה הוצאות הפירמה ויעריך כיצד צרכים של הגנת הסביבה משפיעים על הוצאות אלה.
- הבנת מבנה הוצאות הפירמה מאפשר לתלמיד בשלב מאוחר יותר ליישם כלים אפקטיביים לצורך צימצום הזיהום שהפירמה יוצרת (כגון מס , מסחר ברישיונות זיהום סחירים וכד')
- ד. התלמיד ידע לנתח את מצבה הפיננסי של פירמה.
- ה. ירכוש כלים לקבלת החלטות בתחום המימון (חישוב נקודת איזון). מודל קבלת החלטות.
- ו. התלמיד ידע לבצע ניתוח כדאיות השקעות- וכך יטמיע מודל של קבלת החלטות על בסיס ידע כלכלי.
- ז. ידע מהו שוק ההון ויבין את הדרכים לגיוס הון.

הנושאים שילמדו בתורת המימון:

- א. הארגון
מהו ארגון וכיצד הוא בנוי	2 שעות
מטרות ארגוניות	2 שעות
מהי הצלחה ארגונית (מודל המטרות ומודל בעלי העניין)	2 שעות
סוגיית היעילות לעומת אפקטיביות ארגונית	2 שעות
- ב. הוצאות הפירמה – עלויות הייצור
מבנה העלויות של היצרן בטווח הקצר	
עלויות קבועות	3 שעות
עלויות משתנות	3 שעות
תפוקה שולית ועלות שולית (בהנחה של תפוקה שולית פוחתת)	
מתי כדאי ליצרן לייצר בטווח הקצר ?	4 שעות
מתי כדאי ליצרן לייצר בטווח הארוך ?	4 שעות

2 שעות

מדידת הרווח התפעולי

ג. נקודות איזון תפעולית (בהנחה של תפוקה שולית קבועה)

5 שעות

השיטה הגראפית

5 שעות

השיטה האלגברית

ד. הדו"חות כספיים של הפירמה

5 שעות

מאזן של חברה תעשייתית

5 שעות

דו"ח רווח והפסד של חברה תעשייתית

ה. ניתוח דו"חות כספיים

2 שעות

יחסי נזילות - יחס מהיר -----
יחס שוטף,
יחסי מנוף פיננסי,

2 שעות

יחס הון עצמי מסך הנכסים -----
יחס הון זר מסך הנכסים,

2 שעות

יחסי רווחיות - ביחס למכירות -----
רווחים ביחס לנכסים,

2 שעות

יחסי הון מניות -----
רווח למניה,
תשואת דיוידנד,

ו. שוק ההון- דרכי גיוס הון, הבורסה- שוק לניירות ערך

4 שעות

שוק ניירות נערך, שיטות המסחר בבורסה -----
השוק הראשוני - הנפקות חדשות
השוק המשני

4 שעות

דרכי גיוס ההון -----
מניות
הון רשום, מונפק, נפרע

3 שעות

אג"ח -----
ערך ריאלי ונומינלי של אג"ח
אג"ח צמודות מדד
אג"ח צמודות מט"ח
הבדלים בין אג"ח למניות

5 שעות

ז. חישובי ריבית -----

ריבית על הלוואות

ריבית נומינלית

ריבית אפקטיבית

ריבית ריאלית

חישובי ריבית בהלוואות צמודות מדד

ח. ניתוח כדאיות השקעות

4 שעות

ערך עתידי -----

4 שעות

ערך נוכחי -----

4 שעות

בדיקת כדאיות פרויקטים לפי ערך נוכחי נקי -----

3 שעות

מדד הרווחיות -----

ט. יום סיור בבורסה 5 שעות

י. מבחן 2 שעות

90 שעות.

סה"כ

הנושא	מטרות	מושגים מרכזיים	ביבליוגרפיה
הארגון	התלמיד יבין מהו ארגון וכיצד הוא בנוי, מהן מטרותיו וכיצד נמדדת הצלחתו.	ארגון מטרות הארגון הצלחה ארגונית	ארגונים עמ' 21 - 31 ארגונים עמ' 60 - 64 ארגונים עמ' 267 - 268 ארגונים עמ' 270 - 271 ארגונים עמ' 261 - 265
מבוא למימון מטרות הפירמה ומבנה ארגוני	הבנת מטרות הפירמה והמסגרת המשפטית והארגונית של סוגי הפירמות השונות	יעילות לעומת אפקטיביות אירגונית פירמה פרטית שותפות חברה מוגבלת במניות חברה ציבורית בע"מ	תורת המימון א' 37 - 52 יסודות המימון פרק 1 עמ' 15 - 24 תורת המימון חלק ב' 143 - 176 מבוא לכלכלה - מיקרו יצחק אורון, נילי מארק, גליה עופר עמ' 109 - 134
הוצאות הפירמה- עלויות הייצור	התלמידים יכירו ויבינו את מבנה הוצאות הפירמה.	הוצאות קבועות הוצאות משתנות הוצאה שולית מודל נקודת האיזון	תורת המימון חלק ב' 143 - 176 מבוא לכלכלה - מיקרו יצחק אורון, נילי מארק, גליה עופר עמ' 109 - 134
הדוחות כספיים של הפירמה	הכרת הדוחות הכספיים של הפירמה	מאזן הפירמה דו"ח רווח והפסד	תורת המימון חלק ב' פרק 2 עמ' 50 - 58 18 - 35
ניתוח הדו"חות הכספיים של הפירמה	התלמידים ילמדו על מצבה של הפירמה מתוך הדוחות הכספיים וילמדו לזהות מצבי סיכון	יחסי נזילות מנוף פיננסי יחס הון עצמי מסך הנכסים יחסי רווחיות - ביחס למכירות יחסי הון מניות	תורת המימון חלק ב' פרק 3 עמ' 71 - 89
שוק ההון- דרכי גיוס הון, הבורסה- שוק לניירות ערך	התלמידים יבינו את דרך עבודתה של הבורסה ואת חשיבותה הכלכלית למשק	השוק הראשוני - הנפקות חדשות השוק המשני מניות, אג"ח ערך ריאלי ונומינלי של אג"ח	תורת המימון חלק ה' 40 - 60 תורת המימון חלק ה' 83 - 91 כלל המשחק 56 - 89 יסודות המימון עמ' 67 - 73
חישובי ריבית	התלמידים יכירו וידעו לחשב את סוגי הריבית השונים	ריבית על הלוואות ריבית נומינלית ריבית אפקטיבית ריבית ריאלית	תורת המימון חלק ה' 75 - 82 יסודות המימון פרק 2 עמ' 27 - 53
ניתוח כדאיות השקעות	התלמידים ידעו לבצע ניתוח כדאיות השקעות.	ערך עתידי ערך נוכחי בדיקת כדאיות פרויקטים לפי ערך נוכחי נקי. מדד הרווחיות	תורת המימון חלק ד' עמ' 37 - 44 53 - 61 141 - 152 יסודות המימון פרק 5 עמ' 99 - 105 107 - 108

סמואל יצחק ארגונים - מאפיינים מבנים תהליכים, מהדורה שנייה, אוניברסיטת חיפה/זמורה ביתן.
פרופ' יאיר זימון, עידן הירש, (2003) יסודות המימון ירושלים, הוצאת רונאל.
אריה נחמיאס (1998), תורת המימון - ניהול פיננסי של גופים עסקיים תל אביב האוניברסיטה הפתוחה.

חלק ג: כלכלת סביבה

מטרות

ברצוני להבהיר (לפי הכניסה לפירוט המדויק) כי אין הכוונה בחלק זה של התוכנית להפוך את התלמיד לאקולוג ממוחה. הכוונה היא לקרב את התלמיד לבעיות הסביבה התופסות מקום גובר והולך בהוויית חיינו, (במיוחד עבור התלמידים הגרים באזור חיפה) להראות לתלמיד את הקשר בין הפירמות (הנושא הקודם) לבין בעיית הזיהום ואת האמצעים הכלכליים השונים אותן ניתן להפעיל על הפירמות כדי לצמצם - למנוע זיהום.

1. הבנת המושגים הבסיסיים הקשורים הן בסביבה (אקולוגיה) והן בכלכלת סביבה.
2. התלמיד יבין שאיכות סביבה היא מוצר ציבורי.
3. התלמיד יפתח חשיבה ביקורתית לגבי היתרונות והחסרונות של צמיחה כלכלית ופיתוח, תרבות הצריכה והעלייה ברמת החיים- תהליכים שנתפסים רק כחיוביים.
4. התלמיד יבין את הקשר שבין התהליכים הגלובליים והפגיעה באיכות הסביבה.
5. התלמיד יבין כיצד מודדים רווחה במונחים כלכליים (עודף הצרכן + עודף היצרן).
6. התלמיד יבין מהן השפעות חיצוניות בייצור.
7. התלמיד יבין מהו "כשל שוק" ומדוע השפעות חיצוניות גורמות לכשל שוק.
8. התלמיד ינתח את ההבדל בין הוצאות הייצור של הפירמה כפי שהפירמה מחשבת אותם לבין הוצאות הייצור של אותה פירמה כפי שהחברה כולה מחשבת אותן (השפעות חיצוניות).
9. התלמיד יבין כי בגלל כשל השוק במוצרים ציבוריים ובהשפעות חיצוניות דרושה
10. התערבות הממשלה.
11. התלמיד ידע לנתח ולדרג את כלי מדיניות של הממשלה לצורך הגנה על הסביבה.
12. התלמיד יבין את כשל השוק הקיים באספקת מוצרים ציבוריים (טרגדיה של נחלת הכלל).
13. התלמיד ינתח ויעריך כיצד מתמודדים (או לא מתמודדים) עם בעיות הסביבה באזור חיפה.
14. התלמיד יבין את החשיבות ההולכת וגוברת של נושא הסביבה, יפתח תודעה, רגישות, אכפתיות והבנה לנושא הגנת הסביבה.

נושאים מרכזיים (פירוט בהמשך)

1. מהי סביבה, ומהי בעיית זיהום הסביבה

- 2 שעות

2. השוק כמנגנון להקצאה יעילה של משאבים, וכישלוננו במקרה של מוצרים ציבוריים והשפעות חיצוניות.
- בטבלה : מדידת תועלת ורווחה - 5 שעות.
- בטבלה : מדידת תועלת ורווחה - 5 שעות.
3. השפעות חיצוניות וכשל שוק - 5 שעות
4. כלי מדיניות להתערבות ממשלתית – מיסי זיהום וסובסידיות הימנעות מזיהום - 5 שעות
5. כלי מדיניות להתערבות ממשלתית - רישיונות זיהום סחירים - 5 שעות
6. משפט קואס - 5 שעות
7. שווקי זיהום - 4 שעות
8. אספקת מוצרים ציבוריים (טרגדיה של נחלת הכלל) - 4 שעות
9. צפייה בסרט - 3 שעות
10. סיור במפעל ובדיקת דרכי הפחתת הזיהום - 5 שעות
11. מבחן = סה"כ - 2 שעות
- 50 שעות

שעות	נושא	מטרות	רעיונות מרכזיים	מושגים מרכזיים
2	איכות הסביבה	התלמיד ינתח מהי סביבה אקולוגית וכיצד משפיעה עליה נוכחות האדם	הקשר שבין העומס על הסביבה, גודל האוכלוסייה, והשפעת האדם על הסביבה	סביבה אקולוגית משאבי טבע מתכלים משאבי טבע מתחדשים טביעת רגל אקולוגית
1	מדידת תועלת ורווחה	התלמיד יבין כיצד מקובל בכלכלה למדוד תועלת ורווחה	השיטה הכלכלית המקובלת למדידת רווחה היא עודף היצרן ועודף הצרכן	עקומת ביקוש (מהו ערך כלכלי ?)
1				עקומת היצע מחיר שיווי משקל
3				עודף הצרכן עודף היצרן הצגה גרפית וחישובים
1	מדידת תועלת ורווחה	התלמיד יבחין בין מצבים של הקצאה יעילה והקצאה בלתי יעילה ויידרש למתן פתרונות כאשר	אי יעילות של הקצאה לפי כמות. יעילות של הקצאה לפי מחיר הצל.	מחיר הצל
1				יעילות פארטו

3	הצגה גרפית וחשובים	יעילות של הקצאה לפי שוק חופשי	ההקצאה בלתי יעילה	
5	השפעות חיצוניות וכשל שוק	קביעת עלויות הייצור: עלויות קבועות עלויות משתנות עלויות חיצוניות (למשל סביבתיות)	התלמיד ינתח מהם השפעות חיצוניות (כגון זיהום) ומדוע במקרה של השפעות חיצוניות יהיה כשל שוק.	
		ההבדל בין עקומת ההיצע הפרטית (MPC) לבין עקומת ההיצע החברתית (MSC)		
5	מכסות ייצור מיסים – מחיר ליצרן, מחיר לצרכן צמצום ההשפעה החיצונית. הצגה גרפית וחשובים	שימוש במכסות שימוש במיסים	התלמיד יידרש להפעיל שיקול דעת ולבחור באמצעים מתאימים להשגת צמצום הנזק הקיים בהשפעות חיצוניות שליליות	התערבות הממשלה
5	סובסידיה להימנעות מייצור הצגה גרפית וחשובים השוואה בין השיטות השונות	שימוש בסובסידיות שימוש במשא ומתן	התלמיד יעריך מהם האמצעים המתאימים הנדרשים להגבלת הכמות לכמות היעילה	התערבות הממשלה
5		משפט קואס התנאים ליישום של משפט קואס	התלמיד יבין את משפט קואס והשימוש בו כאשר זכויות הקניין מוגדרות	COASE THEOREM זכויות הקניין
4	האופציות השונות: 1. מפעל אחד נושא באחריות. 2. עומס שווה על כל מפעל. 3. $MC1 = MC2$ 4. הקצאת אישורי זיהום עם סחר. חשיבות למספר המפעלים	יעילות בעלויות הקטנת הזיהום	התלמיד יידע ליישם את הידע שרכש לצורך הערכת השימוש בסחר באישורי הזיהום (תוך שימוש במשפט קואס)	שווקי זיהום
4	כשל שוק במוצרים ציבוריים. נסיעה חופשית (טרמפיסט) משאבי מאגר משותף - אינטרס אישי לצריכת יתר ופתרונות.	סוגי מוצרים. חיבור עקומת ביקוש של מוצרים פרטיים. חיבור עקומת ביקוש של מוצרים ציבוריים. כשל שוק עם מוצרים ציבוריים ופתרונות.	התלמיד יבין ויעריך את "הטרגדיה של נחלת הכלל" ויידרש לשקול פתרונות תוך שימוש בכלים שלמד עד כה.	אספקת מוצרים ציבוריים

3	צפייה בסרט עולם מופלא של ה B.B.C הפרק האחרון כדור הארץ - העתיד	התלמידים יבינו את הבעיה המורכבת של שימור המינים והחשיבות של רבגוניות ביולוגית
5 שעות	סיוור במפעל באזור חיפה	התלמיד יחקור כיצד המפעל מתמודד עם בעיות הזיהום הנוצרות תוך כדי תהליך הייצור התלמיד יחקור?

2 מבחן

ביבליוגרפיה:

חובה

1. מבוא לכלכלה מיקרו - האוניברסיטה הפתוחה יחידה 1 עמ' 27 עד עמ' 32
עבור הנושאים : כשל שוק, מוצרים ציבוריים, השפעות חיצוניות.
2. בחלק של המודלים בכלכלת סביבה - אני מכינה חוברת שתשב באתר האינטרנט של בית הספר . בחוברת זאת ניתן יהיה למצוא את ההגדרות, המודלים ותרגול.
בנושאים האחרים אשתמש במאמרים הבאים:
- א. טרגדיה של נחלת הכלל - למי שייכת נחלת הכלל? מאת: דר' דניאל מישורי
- ב. המשבר הסביבתי בראייה כלכלית ד"ר שחר דולב ודרור רשף

העשרה:

1. האדם בסביבתו (קורס באיכות הסביבה) יחידה 1 – הוצאת
האוניברסיטה הפתוחה. פרק 2 – אוכלוסיה , משאבים, זיהום.
2. במרחק הליכה – א.קזין הוצאת בבל (סביבה ישראלית) ומרכז השל.
4. אתרי אינטרנט

מרכז השל לחשיבה ומנהיגות סביבתית <http://heschel.org.il/heshelphp/index.php>

המשרד להגנת הסביבה - <http://www.sviva.gov.il/bin/en.jsp?enPage=HomePage>

הספרייה הוירטואלית של מט"ח - <http://lib.cet.ac.il/pages/frontpage.asp>

ריכוז הביבליוגרפיה (חובה) של התוכנית:

סמואל יצחק (1966) ארגונים - מאפיינים מבנים תהליכים, מהדורה שנייה, אוניברסיטת חיפה/זמורה ביתן.

פרופ' יאיר זימון, עידן הירש, (2003) יסודות המימון ירושלים, הוצאת רונאל.

אריה נחמיאס (1998), תורת המימון - ניהול פיננסי של גופים עסקיים תל אביב האוניברסיטה הפתוחה.

מבוא לכלכלה - מיקרו - האוניברסיטה הפתוחה / האוניברסיטה הפתוחה 1982

ד"ר דניאל מישורי טרגדיה של נחלת הכלל - למי שייכת נחלת הכלל?

<http://www.heschel.org.il/newsletter/issue20/article.html>

מה היא "גלובליזציה" מאת רייצ'ל ברנר

<http://www.adva.org/UserFiles/File/ma%20i%20globalizaziya.pdf>

דו"ח בנק ישראל לשנת 2005 - פרק ז' - מאזן התשלומים

<http://www.bankisrael.gov.il/deptdata/mehkar/doch05/heb/p7.pdf>

דו"ח בנק ישראל לשנת 2005 - פרק ח' - סוגיות במדיניות רווחה

<http://www.bankisrael.gov.il/deptdata/mehkar/doch05/heb/p7.pdf>

בן דוד "כוח העבודה בישראל מההיבט הבינלאומי" מתוך הרבעון

לכלכלה . <http://www.calcala.tau.ac.il/asp/rivon302/full/ecksteinfull.pdf>

דן בן דוד "כוח העבודה בישראל מההיבט הבינלאומי" מתוך הרבעון

לכלכלה . <http://www.calcala.tau.ac.il/asp/rivon302/full/ecksteinfull.pdf>

פלוג קרנית - מצגת: גישות לצמצום פערים חברתיים: אתגרי המדיניות בעידן הגלובליזציה, כנס מרכז טאוב, יוני 2007, מתוך כנסים ומצגות
10.6.2007

דן בן דוד "התוואים הכלכליים- החברתיים של מדינת ישראל"
מתוך הרבעון לכלכלה

<http://www.calcala.tau.ac.il/asp/rivon103/full/bendavidfull1.pdf>

המשבר הסביבתי בראייה כלכלית

ד"ר שחר דולב ודרור רשף

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3337993,00.html>

הנתק בין מדדי צמיחה למדדי רווחה

ד"ר שחר דולב ודרור רשף

<http://www.ynet.co.il/Ext/Comp/ArticleLayout/CdaArticlePrintPreview/1,2506,L-3340903,00.html#n>

נספחים

דו"ח סיור במפעל בתי זיקוק לנפט בע"מ

לקראת הסיור במפעל בתי הזיקוק לנפט בחיפה עליך לערוך עבודת הכנה מסודרת. הכנס לאתר של החברה באינטרנט [/http://www.orl.co.il](http://www.orl.co.il) גלוש באתר וענה על השאלות.

1. מה תפקידם של בתי הזיקוק בחיפה ?
 2. מה מייצרים בבתי הזיקוק בחיפה ?
 3. מי משתמש במוצרי בתי הזיקוק בחיפה ?
 3. תאר בקצרה את תהליך הייצור.
 4. מהם הבעיות הסביבתיות הנוצרות בתהליך הייצור.
 5. כיצד מתמודדת בזן עם נושא זיהום האוויר ?
 6. כיצד מתמודדת בזן עם בעיית השפכים הנוצרים בתהליכי הייצור ?
 7. כיצד מתמודדת בזן עם בעיית הפסולת התעשייתית ?
 8. נסח שאלה אותה תירצה לשאול את המדריך במהלך הסיור בבתי הזיקוק ?
- קרא את המאמר מעיתון הארץ "בתי הזיקוק נמכרו - זיהום האוויר נשאר"
http://www.themarker.com/tmc/article.jhtml?ElementId=skira20070301_832034&origin=haaretz&strToSearch=%E1%FA%E9%2C%E4%E6%E9%F7%E5%F7
- וכן את המאמר " בתי הזיקוק מזהמים פי 4 מאירופה; ראש העיר חיפה: אם לא ישתפרו יישלל רישיונם"
<http://www.haaretz.co.il/hasite/spages/787845.html>

במהלך הסיור סכם בקצרה את ההסברים הניתנים בשלבי הסיור השונים.

9. מהו המידע שרכשת במהלך הסיור מעבר להכנה המוקדמת ???
10. האם וכיצד הסיור תרם להבנתך את נושא התעשייה ואיכות הסביבה? האם יש לך ביקורת או הצעות לשיפור הסיור ???

דו"ח סיור במפעל בתי זיקוק לנפט בע"מ – מפתח ניקוד

משקל עבודת ההכנה שעל התלמיד להכין לפני הסיור 50 %
משקל העבודה לאחר הסיור בבתי הזיקוק – 50% (25 נקודות לכל אחת מהשאלות)

דו"ח סיור בבורסה לניירות ערך

עבודת הכנה לפני הסיור עצמו.

היכנס לאתר הבורסה לניירות ערך באינטרנט [/http://www.tase.co.il/tase](http://www.tase.co.il/tase)
גלוש באתר וענה על השאלות הבאות:

1. מהי בורסה ?
2. מהי מניה ?
3. מהי איגרת חוב ?
4. מהם ההבדלים בין מניה לאיגרת חוב.
5. מהי הנפקה ?
6. כיצד נעזרת הממשלה בבורסה ?
7. כיצד נעזר הסקטור העסקי בבורסה ?
8. כיצד נעזר הסקטור הפרטי (אנשים פרטיים) בבורסה ?
9. כיצד מתנהל המסחר בבורסה ?
10. מהם הגורמים המשפיעים על מחיר המניה ?
11. מהו מדד ת"א 25?
12. האם עלול להיות (עבור האדם הפרטי) גם צד שלילי להשקעה בבורסה ?

במהלך הסיור רשום בנקודות עיקריות את הסברי המדריך.
השתתף במשחק הסימולציה.

ענה על השאלות הבאות

1. במה העשיר הסיור בבורסה את הידע שלך ?
2. האם משחק הסימולציה תרם לך ? באיזה אופן ?

דו"ח סיור בבורסה לניירות ערך – מפתח ניקוד

משקל עבודת ההכנה שעל התלמיד להכין לפני הסיור 50 %
משקל העבודה לאחר הסיור בבורסה – 50% (25 נקודות לכל אחת המשאלות)

דוח צפייה בסרט - הגנן המסור המתבסס על ספרו של לה קארה

צפה בסרט בריכוז ובסיומו (שהסרט עדיין טרי בראש) ענה על השאלות הבאות:

1. סקור בקצרה את עלילת הסרט.
2. מה למדת מתוך הסרט על אפריקה השחורה.
3. כיצד לדעתך קשור הסרט עם נושא הגלובליזציה ?
4. מהי הביקורת חברתית-פוליטית על המצב הנוכחי באפריקה ?

לדוח צפייה בסרט – "הגנן המסור" המתבסס על ספרו של לה קארה

מפתח ניקוד

צפה בסרט בריכוז ובסיומו (כשהסרט עדיין טרי בראש) ענה על השאלות הבאות:

1. סקור בקצרה את עלילת הסרט.
2. מה למדת מתוך הסרט על אפריקה השחורה.
3. כיצד לדעתך קשור הסרט עם נושא הגלובליזציה ?
4. מהי הביקורת חברתית-פוליטית על המצב הנוכחי באפריקה ?

בדו"ח הצפייה יש 4 שאלות. שתי השאלות הראשונות הן בעיקרן שאלות ידע ובאות לבדוק שאכן התלמיד צפה בסרט. שאלות אלה הן גם שאלות הכנה לשתי השאלות הבאות שבדקות האם התלמיד קלט והבין את הביקורת החברתית פוליטית של יוצרי הסרט כלפי

1. תאגידי התרופות הבינלאומיים
 2. התייחסות מדינות אירופה לתאגידים הגדולים מצד אחד ולאפריקה השחורה מצד שני.
- משקל התשובה לשאלה ראשונה – 20 נקודות.
משקל התשובה לשאלה השנייה – 20 נקודות.
משקל התשובה לשאלה השלישית – 30 נקודות.
משקל התשובה לשאלה הרביעית – 30 נקודות.

בכל אחת מהשאלות תשובה מקיפה ובהירה תזכה את התלמיד בכל הנקודות תשובה חלקית או לא ברורה תזכה את התלמיד רק בחלק מהנקודות.

דוח צפייה בסרט -עולם מופלא בפרק כדור הארץ- העתיד (שימור המינים) בהפקת ה B.B.C

צפה בסרט בריכוז ובסיומו (שהסרט עדיין טרי בראש) ענה על השאלות הבאות:

1. הסבר מדוע צוות ההפקה (בעיקר הצלמים) טוען כי סיים את הפקת הסרט "ברגשות מעורבים" ???
2. במה עוסק הסרט ???
3. מנה את הסיבות לכך שכל כך הרבה בעלי חיים נמצאים לדעת יוצרי הסרט בסכנת הכחדה.
4. מהם השאלות המועלות בפרק זה ?
5. מהם התשובות שהדוברים השונים מנסים לתת לשאלות אלה ?
6. ציין והסבר מי מהדוברים השונים שכנע אותך יותר מכולם ומדוע.

ד"ר צפייה בסרט -עולם מופלא בפרק כדור הארץ- העתיד (שימור המינים) בהפקת ה B.B.C – מפתח ניקוד

צפה בסרט בריכוז ובסיומו (שהסרט עדיין טרי בראש) ענה על השאלות הבאות:

1. הסבר מדוע צוות ההפקה (בעיקר הצלמים) טוען כי סיים את הפקת הסרט "ברגשות מעורבים" ???
2. במה עוסק הסרט ???
3. מנה את הסיבות לכך שכל כך הרבה בעלי חיים נמצאים לדעת יוצרי הסרט בסכנת הכחדה.
4. מהם השאלות המועלות בפרק זה ?
5. מהם התשובות שהדוברים השונים מנסים לתת לשאלות אלה ?
6. ציין והסבר מי מהדוברים השונים שכנע אותך יותר מכולם ומדוע.

שתי השאלות הראשונות בוחנת בעיקר ידע ובאות לבדוק שהתלמיד אכן צפה בסרט בעיון. שתי שאלות אלה גם מהוות הכנה לשאלות הבאות. ארבעת השאלות הבאות משקפות את הבנת התלמיד לגבי מהות הסוגיות שהסרט מעלה, והפתרונות השונים שהדוברים בסרט מציעים.

- משקל התשובה לשאלה ראשונה – 10 נקודות.
- משקל התשובה לשאלה השנייה – 10 נקודות.
- משקל התשובה לשאלה השלישית – 20 נקודות.
- משקל התשובה לשאלה הרביעית – 20 נקודות.
- משקל התשובה לשאלה החמישית – 20 נקודות.
- משקל התשובה לשאלה החמישית – 20 נקודות.

בכל אחת מהשאלות תשובה מקיפה ובהירה תזכה את התלמיד בכל הנקודות תשובה חלקית או לא ברורה תזכה את התלמיד רק בחלק מהנקודות.

דף מטלה לעבודת חקר בנושא הגלובליזציה:

יש להגיש את העבודה המודפסת עד לתאריך -

1. בחר את מהנושאים הבאים:

- השפעת הגלובליזציה על האבטלה
- השפעת הגלובליזציה על העוני
- השפעת הגלובליזציה על אי השוויון
- השפעת הגלובליזציה על הצמיחה הכלכלית
- השפעת הגלובליזציה על היקף הייבוא
- השפעת ך הגלובליזציה על היקף הייצוא
- השפעת הגלובליזציה על תרבות הצריכה
- השפעת הגלובליזציה על איכות הסביבה
- השפעת הגלובליזציה על שיעור ההשתתפות בשוק העבודה
- השפעת הגלובליזציה על החינוך בישראל.
- השפעת הגלובליזציה על הפירמה העסקית.
- או נושא אחר באישור המורה.

2. הצג את הנושא באמצעות סיכום מאמר מתוך הספרות (ניתן להיעזר במורה)

- במה עוסק המאמר ?
- מה דעתו של כותב המאמר על הנושא (הבעיה המוצגת).
- מהן המלצותיו של כותב המאמר לעתיד.

סיכום המאמר יהיה באורך חצי עמוד עד עמוד . יש לציין שם המאמר שם הכותב ותאריך המאמר (במידה והמאמר הוא מתוך האינטרנט יש להוסיף את הקישור).

3. הגדר את הנושא שאתה חוקר

- א. שאלת המחקר
- ב. השערת המחקר
- ג. מהם המשתנים
- ד. כיצד אתה מתכנן לבצע את המחקר
- כיצד תיבנה את המחקר ?
- באילו מקורות נתונים סטטיסטיים את מתכוון להשתמש ?

4. המחקר

חיפוש והצגת הנתונים

א. חפש מקורות נתונים מהימנים באינטרנט לנושא שאתה כותב עליו. מומלץ להשתמש באחד או יותר מהמקורות הבאים:

- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (באתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה).
- הדוח השנתי של בנק ישראל (באתר בנק ישראל)
- דו"ח העוני באתר של המוסד לביטוח לאומי
- דו"ח שנתי של משרד האוצר (באתר משרד האוצר).

ב. הצג באמצעות שימוש בתוכנת EXCEL טבלה וגרף של המשתנה הבלתי תלוי.

ג. הצג באמצעות שימוש בתוכנת EXCEL טבלה וגרף של המשתנה התלוי. זכור לכתוב מתחת לכל טבלה את מקור הנתונים בהם אתה משתמש.

ניתוח הגרפים סיכום ומסקנות

- א. נתח את התצפיות שניתן לראות מתוך הגרפים שהצגתה.
- ב. באיזו מידה התצפיות מאמתות את השערת המחקר שלך או מפריכות אותה.
- ג. מהן מסקנותיך מתוך המחקר שערכת.
- ד. כיצד הייתה ממליץ לשפר מחקר זה או לשנות אותו.
- ה. כתוב סיכום קצר של העבודה כולה.

דף מטלה לעבודות חקר בנושא הגלובליזציה - מפתח ניקוד

במשימת המחקר העומדת בפני התלמיד יש 3 חלקים.

- א. בחירת הנושא והצגתו באמצעות סיכום מאמר בנושא - 30 נקודות.
- ב. הגדרת הנושא והבעיה הנחקרת כפי שהתלמיד רואה אותה ותכנון המחקר עצמו - 30 נקודות
- ג. המחקר עצמו (טבלאות וגרפים), ניתוח הגרפים, הסקת המסקנות והסיכום - 40 נקודות.

הצג את הנושא באמצעות סיכום מאמר מתוך הספרות (ניתן להיעזר במורה)
לחלק זה יש משקל של 30 נקודות.

- במה עוסק המאמר - 7 נקודות.
- מה דעתו של כותב המאמר על הנושא (הבעיה המוצגת) - 13 נקודות
- מהן המלצותיו של כותב המאמר לעתיד - 10 נקודות

הסיכום צריך להיות ממצה ובהיר, מסוכם ולא מועתק.

הגדר את הנושא שאתה חוקר לחלק זה יש משקל של 30 נקודות.

- א. שאלת המחקר
 - ב. השערת המחקר
 - ג. מהם המשתנים
 - ד. כיצד אתה מתכנן לבצע את המחקר
- כיצד תיבנה את המחקר ?
 - באילו מקורות נתונים סטטיסטיים את מתכוון להשתמש ?

סעיף א - 7 נקודות

סעיף ב - 7 נקודות

סעיף ג - 7 נקודות

סעיף ד - 9 נקודות

הנקודות יינתנו במלואם או בחלקם בהתאם לנכונות לדיוק ולבהירות שבהצגת כל אחד מהסעיפים.

המחקר חלק זה משקלו עד 40 נקודות.

חיפוש והצגת הנתונים

- ד. חפש מקורות נתונים מהימנים באינטרנט לנושא שאתה כותב עליו. מומלץ להשתמש באחד או יותר מהמקורות הבאים:
- השנתון של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (באתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה)
 - הדוח השנתי של בנק ישראל (באתר בנק ישראל)
 - דו"ח העוני באתר של המוסד לביטוח לאומי
 - דו"ח שנתי של משרד האוצר (באתר משרד האוצר).

ה. הצג באמצעות שימוש בתוכנת EXCEL טבלה וגרף של המשתנה הבלתי תלוי.

ו. הצג באמצעות שימוש בתוכנת EXCEL טבלה וגרף של המשתנה התלוי. זכור לכתוב מתחת לכל טבלה את מקור הנתונים בהם אתה משתמש

ניתוח הגרפים סיכום ומסקנות

- א. נתח את התצפיות שניתן לראות מתוך הגרפים שהצגתה. הסבר באיזו מידה התצפיות מאמתות את השערת המחקר שלך או מפריכות אותה.
- ב. מהן מסקנותיך מתוך המחקר שערכתה.
- ג. כיצד הייתה ממליץ לשפר מחקר זה או לשנות אותו.
- ד. סכם בקצרה את העבודה כולה.

הצגה טובה נכונה וברורה של והטבלאות והגרפים עד - 20 נקודות.

ניתוח הגרפים סיכום ומסקנות - 20 נקודות. כל סעיף מתוך ארבעת הסעיפים משקלו 5 נקודות. גם כאן הנקודות משקפות את הבהירות והדיוק בעבודה.